

Bijlage VWO
2021

tijdvak 3

Griekse taal en cultuur

Tekstboekje

Tekst 1

Pentheus neemt Dionysus een verhoor af.

- 471 Πε. Τὰ δ' ὄργι' ἐστὶ τίν' ἰδέαν ἔχοντά σοι;
- 472 Δι. Ἄρρητ' ἀβακχεύτοισιν εἰδέναι βροτῶν.
- 473 Πε. Ἔχει δ' ὄνησιν τοῖσι θύουσιν τίνα;
- 474 Δι. Οὐ θέμις ἀκούσαί σ', ἔστι δ' ἄξι' εἰδέναι.
- 475 Πε. Εὖ τοῦτ' ἐκιβδήλευσας, ἴν' ἀκούσαι θέλω.
- 476 Δι. Ἀσέβειαν ἀσκοῦντ' ὄργι' ἐχθαίρει θεοῦ.
- 477 Πε. Ὁ θεός, ὁρᾶν γὰρ φῆς σαφῶς, ποῖός τις ἦν;
- 478 Δι. Ὅποιος ἤθελ'. οὐκ ἐγὼ ἔτασσον τόδε.
- 479 Πε. Τοῦτ' αὖ παρωχέτευσας, εὖ γ' οὐδὲν λέγων.
- 480 Δι. Δόξει τις ἀμαθειῖ σοφὰ λέγων οὐκ εὖ φρονεῖν.
- 481 Πε. Ἦλθες δὲ πρῶτα δεῦρ' ἄγων τὸν δαίμονα;
- 482 Δι. Πᾶς ἀναχορεύει βαρβάρων τάδ' ὄργια.
- 483 Πε. Φρονοῦσι γὰρ κάκιον Ἑλλήνων πολὺ.
- 484 Δι. Τάδ' εὖ γε μᾶλλον· οἱ νόμοι δὲ διάφοροι.
- 485 Πε. Τὰ δ' ἱερὰ νύκτωρ ἢ μεθ' ἡμέραν τελεῖς;
- 486 Δι. Νύκτωρ τὰ πολλὰ· σεμνότητ' ἔχει σκότος.
- 487 Πε. Τοῦτ' ἐς γυναῖκας δόλιόν ἐστι καὶ σαθρόν.
- 488 Δι. Κὰν ἡμέρα τό γ' αἰσχρὸν ἐξεύροι τις ἄν.
- 489 Πε. Δίκην σε δοῦναι δεῖ σοφισμάτων κακῶν.
- 490 Δι. Σὲ δ' ἀμαθίας γε κάσεβοῦντ' ἐς τὸν θεόν.
- 491 Πε. Ὡς θρασὺς ὁ βᾶκχος κοῦκ ἀγύμναστος λόγων.
- 492 Δι. Εἶφ' ὅτι παθεῖν δεῖ· τί με τὸ δεινὸν ἐργάση;
- 493 Πε. Πρῶτον μὲν ἄβρὸν βόστρυχον τεμῶ σέθεν.
- 494 Δι. Ἰερὸς ὁ πλόκαμος· τῷ θεῷ δ' αὐτὸν τρέφω.
- 495 Πε. Ἐπειτα θύρσον τόνδε παράδος ἐκ χεροῖν.
- 496 Δι. Αὐτός μ' ἀφαιροῦ· τόνδε Διονύσῳ φορῶ.
- 497 Πε. Εἰρκταῖσί τ' ἔνδον σῶμα σὸν φυλάξομεν.
- 498 Δι. Λύσει μ' ὁ δαίμων αὐτός, ὅταν ἐγὼ θέλω.
- 499 Πε. Ὅταν γε καλέσης αὐτὸν ἐν βᾶκχαις σταθεῖς.

- 500 Δι. Καὶ νῦν ἄ πάσχω πλησίον παρῶν ὄρᾱ.
 501 Πε. Καὶ ποῦ ἔστιν; οὐ γὰρ φανερός ὄμμασίν γ' ἐμοῖς.
 502 Δι. Παρ' ἐμοί· σὺ δ' ἀσεβῆς αὐτὸς ὢν οὐκ εἰσορᾷς.
 503 Πε. Λάζυσθε· καταφρονεῖ με καὶ Θήβας ὄδε.
 504 Δι. Αὐδῶ με μὴ δεῖν, σωφρονῶν οὐ σώφροσιν.
 505 Πε. Ἐγὼ δὲ δεῖν γε, κυριώτερος σέθεν.
 506 Δι. Οὐκ οἶσθ' ἴδι ζῆς ἴδι οὐδ' ὁ δρῶς οὐδ' ὅστις εἶ.
 507 Πε. Πενθεύς, Ἄγαυῆς παῖς, πατρὸς δ' Ἐχίονος.
 508 Δι. Ἐνδυστυχῆσαι τοῦνομ' ἐπιτήδειος εἶ.
 509 Πε. Χώρει· καθείρξατ' αὐτὸν ἰππικαῖς πέλας
 510 φάτναισιν, ὡς ἂν σκότιον εἰσορᾷ κνέφας.
 511 Ἐκεῖ χόρευε· τάσδε δ' ἄς ἄγων πάρει
 512 κακῶν συνεργοὺς ἢ διεμπολήσομεν
 513 ἢ χεῖρα δούπου τοῦδε καὶ βύρσης κτύπου
 514 παύσας ἐφ' ἱστοῖς δμωίδας κεκτήσομαι.

Euripides, Bacchae 471-514

Aantekeningen

- regel 472 **ἀβάκχευτος** niet in de Bacchische mysteriën ingewijd
 regel 475 **κιβδηλεύω** listig bedenken
 regel 479 **παροχετεύω** afleiden
 regel 482 **ἀναχορεύω** dansen
 regel 486 **ἡ σεμνότης** heiligheid
 regel 487 **σαθρός** slecht
 regel 491 **ὁ βάκχος** bacchant
ἀγύμναστος + *genitivus* ongeoeffend in
 regel 497 **αἱ εἴρκται** gevangenis
 regel 508 **ἐνδυστυχέω** ongelukkig zijn
 regel 509 **καθείργω** insluiten
 regel 512 **διεμπολάω** verkopen
 regel 513 **ἡ βύρσα** trommel

Afbeelding 1

Illustratie bij een Griekse mythe in een vijftiende-eeuws handschrift.

Tekst 2

Pentheus uitgeleverd aan de vrouwen.

- 1063 Τούντεϋθεν ἤδη τοῦ ξένου θαυμάσθ' ὀρώ·
1064 λαβὼν γὰρ ἐλάτης οὐράνιον ἄκρον κλάδον
1065 κατήγεν ἦγεν ἦγεν ἐς μέλαν πέδον·
1066 κυκλοῦτο δ' ὥστε τόξον ἢ κυρτὸς τροχὸς
1067 τόνῳ γραφόμενος περιφορὰν ἐλικοδρόμον·
1068 ὡς κλῶν' ὄρειον ὁ ξένος χεροῖν ἄγων
1069 ἔκαμπτεν ἐς γῆν, ἔργματ' οὐχὶ θνητὰ δρῶν.
1070 Πενθέα δ' ἰδρύσας ἐλατίνων ὄζων ἔπι
1071 ὀρθὸν μεθίει διὰ χερῶν βλάστημ' ἄνω
1072 ἀτρέμα, φυλάσσω μὴ ἀναχαιτίσειέ νιν,
1073 ὀρθὴ δ' ἐς ὀρθὸν αἰθέρ' ἐστηρίζετο

1074 ἔχουσα νότοις δεσπότην ἐφήμενον.
1075 Ὦφθη δὲ μᾶλλον ἢ κατεΐδε μαινάδας·
1076 ὅσον γὰρ οὐ̅πω δῆλος ἦν θάσσω ἄνω,
1077 καὶ τὸν ξένον μὲν οὐκέτ' εἰσορᾶν παρῆν,
1078 ἐκ δ' αἰθέρος φωνή τις, ὡς μὲν εἰκάσαι
1079 Διόνυσος, ἀνεβόησεν· “ ὦ νεάνιδες,
1080 ἄγω τὸν ὑμᾶς κάμει τὰμά τ' ὄργια
1081 γέλων τιθέμενον· ἀλλὰ τιμωρεῖσθέ νιν.”
1082 Καὶ ταῦθ' ἄμ' ἠγόρευε καὶ πρὸς οὐρανὸν
1083 καὶ γαῖαν ἐστήριζε φῶς σεμνοῦ πυρός.
1084 Σίγησε δ' αἰθήρ, σίγα δ' ὕλιμος νάπη
1085 φύλλ' εἶχε, θηρῶν δ' οὐκ ἂν ἤκουσας βοήν.
1086 Αἰ δ' ὠσὶν ἠχῆν οὐ σαφῶς δεδεγμέναι
1087 ἔστησαν ὀρθαὶ καὶ διήνεγκαν κόρας.
1088 Ὁ δ' αὐ̅θις ἐπεκέλευσεν· ὡς δ' ἐγνώρισαν
1089 σαφῆ κελευσμὸν Βακχίου Κάδμου κόραι
1090 ἦξαν πελείας ὠκύτητ' οὐχ ἤσσορες
1091 [ποδῶν ἔχουσαι συντόνοις δρομήμασι
1092 μήτηρ Ἀγαυὴ σύγγονοί θ' ὁμόσποροι]
1093 πᾶσαί τε βᾶκχαι, διὰ δὲ χειμάρρου νάπης
1094 ἀγμῶν τ' ἐπήδων θεοῦ πνοαῖσιν ἐμμανεῖς.
1095 Ὦς δ' εἶδον ἐλάτη δεσπότην ἐφήμενον,
1096 πρῶτον μὲν αὐτοῦ χερμάδας κραταιβόλους
1097 ἔρριπτον, ἀντίπυργον ἐπιβᾶσαι πέτραν,
1098 ὄζοισί τ' ἐλατίνοισιν ἠκοντίζετο,
1099 ἄλλαι δὲ θύρσους ἴεσαν δι' αἰθέρος
1100 Πενθέως, στόχον δύστηνον, ἀλλ' οὐκ ἦνυτον.
1101 Κρεῖσσον γὰρ ὕψος τῆς προθυμίας ἔχων
1102 καθῆσθ' ὁ τλήμων, ἀπορία λελημμένος.
1103 Τέλος δὲ δρυῖνοις συντριαινοῦσαι κλάδοις
1104 ρίζας ἀνεσπάρασσον ἀσιδήροις μοχλοῖς.
1105 Ἐπεὶ δὲ μόχθων τέρματ' οὐκ ἐξήνυτον,

- 1106 ἔλεξ' Ἀγαυή· “Φέρε, περιστᾶσαι κύκλω
 1107 πτόρθου λάβεσθε, μαινάδες, τὸν ἀμβάτην
 1108 θῆρ' ὡς ἔλωμεν μηδ' ἀπαγγείλη θεοῦ
 1109 χοροὺς κρυφαίους.” Αἱ δὲ μυρίαν χέρα
 1110 προσέθεσαν ἐλάτη κάξανέσπασαν χθονός.
 1111 Ὑψοῦ δὲ θάσσων ὑπόθεν χαμαιριφῆς
 1112 πίπτει πρὸς οὐδας μυρίοις οἰμώγασιν
 1113 Πενθεύς· κακοῦ γὰρ ἐγγὺς ὦν ἐμάνθανεν.

Euripides, Bacchae 1063-1113

Aantekeningen

- regel 1066 **κυκλόω** krommen
κυρτός gebogen
 regel 1067 **ὁ τόρνος** passer
ἑλικοδρόμος een kromme baan makend
 regel 1068 **ὁ κλών** tak
 regel 1069 **τὸ ἔργμα** daad
 regel 1072 **ἀτρέμα** rustig
ἀναχαιτίζω afwerpen
 regel 1074 **ἔφημαι + dativus** zitten op
 regel 1084 **ὕλιμος** bosrijk
 regel 1088 **ἐπικελεύω** aanmoedigen
 regel 1090 **ἡ πέλεια** duif
ἡ ὠκύτης snelheid
 regel 1091 **σύντονος** ingespannen
 regel 1093 **χείμαρρος** met een bergstroom
 regel 1094 **ὁ ἀγμός** rots
ἐμμανής razend
 regel 1095 **ἔφημαι + dativus** zitten op
 regel 1096 **ἡ χερμάς** kei
κραταίβολος met kracht geworpen
 regel 1097 **ἀντίπυργος** torenhoog
 regel 1100 **ὁ στόχος** het mikken
 regel 1103 **δρύϊνος** eiken-
συντριαινόω verbrijzelen
 regel 1104 **ἀνασπαράσσω** uittrekken
ἀσίδηρος niet van ijzer
 regel 1107 **ὁ πτόρθος** tak
ἀμβάτης omhoog geklommen
 regel 1109 **κρυφαῖος** geheim
 regel 1110 **ἐξανασπάω** uitrukken
 regel 1111 **χαμαιριφῆς** op de grond geworpen
 regel 1112 **τὸ οἴμωγμα** jammerklacht

Tekst 3

Uit de Thesmophoriazusae.

Koorleidster

655 Steek de fakkels aan! Trek de chitons op tot boven de knie, net als de
656 mannen! Doe de mantels uit. We moeten hierna nu gaan zoeken of er
657 misschien nog een andere man binnen is gekomen. We moeten de Pnyx
658 geheel uitkammen, de tenten en de ruimtes daartussen doorzoeken.

659 Vooruit, beweeg je voeten licht en vlug.
660 Zoek overal in stilte.
661 Wees niet traag. Want tijd om nog te treuzelen is er niet meer.
662 Maar de eerste moet zo snel mogelijk een kring maken.

Koor

663 Vooruit nu, volg elk spoor en doorzoek alles snel
664 of er nog een ander
665 hier verborgen zit.
666 Werp je blik naar alle kanten
667 en bekijk alles
668 links en rechts scherp.

669 Als iemand zonder dat ik het merk iets doet, waarmee hij de goden
670 beledigt, zal hij gestraft worden.
671 Aan andere mannen zal hij laten zien wat het gevolg is
672 van het provoceren van de goden, van onrechtvaardige daden,
673 van een goddeloze levenswijze.

Aristophanes, Thesmophoriazusae 655-673

Tekst 4

Iphigenia, een dochter van Agamemnon en Clytaemestra, is priesteres in het land van de Tauriërs op een schiereiland in de Zwarte Zee, waar zij vreemdelingen aan de godin Artemis moet offeren.

Een herder bericht aan haar dat zijn collega's en hij twee vreemdelingen (van wie er een Pylades heet) aan land hebben zien komen en dat zij hen gevangengenomen hebben.

238	herder	Ἀγαμέμνονός τε καὶ Κλυταιμῆστρας τέκνον,
239		ἄκουε καινῶν ἐξ ἔμοῦ κηρυγμάτων.
240	Iphigenia	Τί δ' ἔστι τοῦ παρόντος ἐκπλήσσον λόγου;
241	herder	Ἦκουσιν ἐς γῆν, κυανέας Συμπληγάδας
242		πλάτη φυγόντες, δίπτυχοι νεανίαί,
243		θεῶ φίλον πρόσφαγμα καὶ θυτήριον
244		Ἄρτέμιδι. Χέρνιβας δὲ καὶ κατάργματα
245		οὐκ ἂν φθάνοις ἂν εὐτρεπῆ ποιουμένη.
246	Iphigenia	Ποδαποί; Τίνος γῆς σχῆμ' ἔχουσιν οἱ ξένοι;
247	herder	Ἐλληγες· ἔν τοῦτ' οἶδα κοῦ περαιτέρω.
248	Iphigenia	Οὐδ' ὄνομ' ἀκούσας οἶσθα τῶν ξένων φράσαι;
249	herder	Πυλάδης ἐκλήζεθ' ἄτερος πρὸς θατέρου.
250	Iphigenia	Τοῦ ξυζύγου δὲ τοῦ ξένου τί τοῦνομ' ἦν;
251	herder	Οὐδεὶς τόδ' οἶδεν· οὐ γὰρ εἰσηκούσαμεν.
252	Iphigenia	Ποῦ δ' εἶδεν' αὐτοὺς κἀντυχόντες εἶλετε;
253	herder	Ἄκραις ἐπὶ ῥηγμῖσιν ἀξένου πόρου.
254	Iphigenia	Καὶ τίς θαλάσσης βουκόλοις κοινωνία;
255	herder	Βοῦς ἦλθομεν νίψοντες ἐναλία δρόσῳ.
256	Iphigenia	Ἐκεῖσε δὴ πάνελθε, πῶς νιν εἶλετε
257		τρόπῳ θ' ὁποίῳ· τοῦτο γὰρ μαθεῖν θέλω.

Euripides, Iphigenia in Tauris 238-257

Aantekeningen

- regel 238 Ἄγαμέμνωνος *genitivus*
regel 239 τὸ κήρυγμα bericht
regel 240 παρών, παρόντος nieuw
ἐκπλήσσον opmerkelijk
regel 241 αἱ Συμπληγάδες de Symplegaden (*rotsen die tegen elkaar slaan als er een schip tussendoor vaart*)
regel 243 πρόσφαγμα καὶ θυτήριον dubbel offer
regel 244 τὸ κάταργμα beginoffer (*voorafgaand aan het echte offer*)
regel 245 οὐκ ἂν φθάνοις ἂν + *participium* u moet zo snel mogelijk
regel 246 Ποδαποί; Waar komen ze vandaan?
τὸ σχῆμα uiterlijk
regel 247 Ἕλληνες Het zijn Grieken
κοῦ = καὶ οὐ
περαιτέρω (*bijwoord*) meer
regel 249 ἐκλήζεθ' = ἐκλήζετο
κλήζω noemen
ἄτερος = ὁ ἕτερος
θατέρου = τοῦ ἑτέρου
regel 250 ὁ ξύζυγος metgezel
τοῦνομ' = τὸ ὄνομα
regel 252 κἀντυχόντες = καὶ ἐντυχόντες
regel 253 Ἄκραις *Dit is een vorm van het bijvoeglijk naamwoord ἄκρος*
regel 254 τίς *Vul aan: ἐστι*
ἡ κοινωνία + *genitivus* connectie met
regel 255 Βοῦς *accusativus meervoud van ὁ βοῦς*
regel 256 Ἐκεῖσε δὴ ἴπανελθε Leg nog eens uit
regel 257 θ' = τε